

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ
ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 143-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ
ԵՎ 6-ՐԴ ՄԱՍԵՐԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

15 հոկտեմբերի 2019 թ.

Սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Ա. Գյուլումյանի (նախագահող),
Ա. Դիլանյանի, Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի,
Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմողի՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ Ազգային ժողովի ներկայա-
ցուցիչ՝ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավական ապահովման և սպասարկման
բաժնի պետ Կ.Մովսիսյանի,

համաձայն Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 169-րդ հոդվածի 4-րդ
մասի, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի
22 և 71-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Հայաստանի Հանրապետու-
թյան վճռաբեկ դատարանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քրեական դատավարության
օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 1-ին և 6-րդ մասերի՝ Սահմանադրությանը համապատաս-
խանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը (այսուհետ՝ Օրենսգիրք) ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 01.07.1998 թվականին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 01.09.1998 թվականին և ուժի մեջ է մտել 12.01.1999 թվականին:

Օրենսգրքի՝ «Գրավը» վերտառությամբ 143-րդ հոդվածի 1-ին և 6-րդ մասերը սահմանում են.

«1. Գրավը ոչ մեծ և միջին ծանրության հանցագործության համար մեղադրվողին կալանքից ազատելու համար դրամի, արժեթղթերի, այլ արժեքների ձևով դատարանի դեպոզիտ մեկ կամ մի քանի անձանց կատարած ներդրումն է՝ քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի տրամադրության տակ մեղադրյալի գտնվելն ապահովելու նպատակով: Դատարանի թույլտվությամբ որպես գրավ կարող է ընդունվել անշարժ գույքը:

...

6. Եթե մեղադրյալը թաքնվել է քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից կամ առանց թույլտվության մեկնել է այլ տեղանք, դատախազը դիմում է դատարան՝ գրավը պետության եկամուտ դարձնելու միջնորդությամբ: Գրավը պետության եկամուտ դարձնելու մասին դատարանի որոշումը գրավատուն կարող է բողոքարկել վերադաս դատարան:

...»:

Գործի քննության առիթը Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի 2019 թվականի ապրիլի 16-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով դիմումը և կից ներկայացված փաստաթղթերը, կողմերի գրավոր բացատրությունները, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, ինչպես նաև Օրենսգիրքը՝ Սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. Դիմողի դիրքորոշումները

Դիմողը գտնում է, որ վիճարկվող դրույթներով սահմանված կարգավորումներն այնքանով, որքանով չեն երաշխավորում, որպեսզի գրավը՝ որպես կալանավորման միակ այլընտրանքային խափանման միջոց, մինչդատական վարույթում կամ դատարանում գործի քննությանը խոչընդոտելը չեզոքացնելու գործուն երաշխիք լինի, վտանգում են Սահմանադրությամբ երաշխավորված անձի ազատության իրավունքը:

Դիմողն արձանագրում է, որ քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված խափանման միջոցների համակարգում գրավը՝ որպես կալանավորման միակ այլընտրանքային խափանման միջոց, հանրային և մասնավոր շահերի հավասարակշռության ապահովման ծանրակշիռ երաշխիք է:

Սակայն, ըստ դիմողի՝ գործող քրեադատավարական կարգավորումների պայմաններում, երբ օրենսդիրը մի կողմից այլընտրանքային խափանման միջոց գրավի կիրառումը պայմանավորում է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 1-ին մասում թվարկված՝ խափանման միջոցների կիրառման բոլոր հիմքերով, մյուս կողմից՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 1-ին մասում որպես գրավի կիրառման նպատակ է սահմանում միայն քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի տրամադրության տակ մեղադրյալի գտնվելն ապահովելը և նույն հոդվածի 6-րդ մասով գրավի գումարը պետության եկամուտ դարձնելու հնարավորություն է նախատեսում միայն մեղադրյալի՝ քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից թաքնվելու կամ առանց թույլտվության այլ տեղանք մեկնելու դեպքերում, գրավը գործուն միջոց չի հանդիսանում ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 1-ին մասում թվարկված խափանման միջոցների կիրառման մյուս հիմքերը, այդ թվում՝ մինչդատական վարույթում կամ դատարանում գործի քննությանը խոչընդոտելը չեզոքացնելու համար:

Դիմողը կարծում է, որ վարույթն իրականացնող մարմնին ներկայանալու երաշխիքների առկայության պայմաններում, եթե դատարանը գտնի, որ կալանավորված մեղադրյալի կողմից գործի քննությանը խոչընդոտելու վտանգը կարող է չեզոքացվել որպես գրավի առարկա առաջարկվող նյութական արժեքով և կալանավորումը փոխարինի գրավով, ապա մեղադրյալի կողմից գործի քննությանը խոչընդոտելու դեպքում գրավի առարկան պետության եկամուտ դարձնելու ձևով դատավարական պատասխանատվության ինքնուրույն միջոցը կիրառվել չի կարող և գրավի առարկան անվերապահորեն ենթակա է վերադարձման մեղադրյալին: Այսինքն՝ գրավի կիրառման դեպքում մեղադրյալի մոտ բացակայում է գրավի առարկան կորցնելու սպառնալիքը, որը կկաշկանդեր նրան ազատության մեջ գտնվելու դեպքում ձեռնպահ մնալ գործի քննությանը խոչընդոտելուն ուղղված գործողություններ կատարելուց:

Վերոնշյալի հիման վրա դիմողը փաստում է, որ գործող օրենսդրական կարգավորումների պայմաններում դատարանի կողմից կալանավորումը միակ այլընտրանքային խափանման միջոցով՝ գրավով փոխարինելիս, այն չի ծառայում որպես գործուն միջոց՝ ազատության մեջ գտնվելու դեպքում մեղադրյալի վարքագծի պատշաճությունը երաշխավորելով գործի քննությանը խոչընդոտելու հավանականությունը զսպելու համար, ինչի արդյունքում, նշված հիմքով կալանքը որպես խափանման միջոց կիրառելիս գրավի միջնորդությունն օրենսդրական կարգավորումների վկայակոչմամբ կարող է ինքնաբերաբար մերժվել՝ առանց ըստ էության քննության առարկա դարձվելու:

Դիմողը հարկ է համարում նշել, որ ներկայումս ձևավորվել է գրավի՝ որպես միակ այլընտրանքային խափանման միջոցի, կիրառման ոչ միասնական իրավակիրառ պրակտիկա, երբ մի շարք գործերով դատարանները հղում կատարելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 143-րդ հոդվածին և այդ հոդվածի մեկնաբանման վերաբերյալ գործով Վճռաբեկ դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումներին՝ մերժում են անձի նկատմամբ գրավը որպես խափանման միջոց կիրառելու միջնորդությունը՝ նշելով, որ այն չի կարող հանդիսանալ գործի քննությանը խոչընդոտելու վտանգի չեզոքացման գործուն երաշխիք: Միևնույն ժամանակ, մի շարք գործերով էլ, ինչպես սույն գործով, դատարանները գործի քննությանը խոչընդոտելու հիմքի առկայության պայմաններում բավարարում են անձի նկատմամբ կիրառված կալանավորումն այլընտրանքային խափանման միջոցով՝ գրավով փոխարինելու վերաբերյալ միջնորդությունը:

Կալանավորումը միակ այլընտրանքային խափանման միջոցով՝ գրավով փոխարինելու վերաբերյալ գործող քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված իրավակարգավորումների և այդ պայմաններում ձևավորված ոչ միասնական իրավակիրառ պրակտիկայի արդյունքում, դիմողի կարծիքով, ողջամտորեն վտանգվում է անձի ազատության իրավունքը: Ըստ դիմողի՝ այդ մասին է վկայում նաև այն հանգամանքը, որ վերջին տարիների ընթացքում կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու վերաբերյալ մինչդատական վարույթի ընթացքում ներկայացված միջնորդությունների ընդհանուր թվաքանակում գերակշռում են դատարանների կողմից միջնորդությունների բավարարման դեպքերը՝ առանց գրավի կիրառման:

2. Պատասխանողի դիրքորոշումները

Վերաբերելի օրենսդրական դրույթների վերլուծության արդյունքում պատասխանողը հանգել է այն եզրակացության, ըստ որի՝ գրավը՝ որպես այլընտրանքային խափանման միջոց, պետք է կիրառվի միայն այն ժամանակ, երբ հիմնավորված է մեղադրյալի նկատմամբ որպես խափանման միջոց ընտրված կալանավորումը, ուստի օրենսդիրը Օրենսգրքով այն կիրառելու իրավունքը վերապահել է դատարանին՝ կալանքից գրավով ազատելը թույլատրելի ճանաչելով բացառապես այն կիրառելու անհրաժեշտության և հիմնավորված լինելու պարագայում:

Սահմանադրական դատարանի կողմից արտահայտած մի շարք իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո պատասխանողը փաստում է, որ օրենսդիրը, Սահմանադրության 27-րդ հոդվածի պահանջներին համահունչ սահմանելով անձնական ազատությունից զրկելու ինստիտուտի համապատասխան ընթացակարգեր, սահմանադրական պահանջներին համապատասխան հստակ ամրագրել է նաև վերջինիս բողոքարկման իրավունքի հայեցակարգից բխող անհրաժեշտ գործիքակազմ և ընթացակարգ:

Պատասխանողի կարծիքով՝ դիմողի կողմից ներկայացված փաստարկների և վերլուծությունների ուսումնասիրությունը չի տալիս այն հարցերի պատասխանը, թե վիճարկվող դրույթներն ինքնին ինչպես են հակասում Սահմանադրությանը:

Դիմողի բարձրացրած հարցերի լուծումն ըստ պատասխանողի՝ Օրենսգրքի և Սահմանադրական դատարանի տիրույթում չէ, քանի որ դիմողը բարձրացնում է դատարանների կողմից վիճարկվող դրույթների կիրառման իրավաչափության հարց:

Վերոգրյալի համատեքստում պատասխանողը գտնում է, որ Օրենսգրքի վիճարկվող դրույթները համապատասխանում են Սահմանադրությանը, ուստի հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ խնդրում է գործի վարույթը կարճել:

3. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության դիրքորոշումները

Մի շարք իրավական կարգավորումների և Սահմանադրական և Վճռաբեկ դատարանների արտահայտած իրավական դիրքորոշումների բովանդակային վերլուծության արդյունքում Կառավարությունը փաստում է, որ խափանման միջոցի, այդ թվում և՛ գրավի՝ որպես այլընտրանքային միակ խափանման միջոցի կիրառման իրավական նպատակն օրենքով սահմանված որոշակի պարտականության կատարումն ապահովելն

է, մասնավորապես՝ գրավը քրեական վարույթում դատավարական հարկադրանքի միջոց է, որի կիրառմամբ մեղադրյալի ազատության իրավունքից զրկումը փոխարինվում է այդ իրավունքի սահմանափակմամբ, ուստի գրավի կիրառման անթույլատրելիության հարցը պետք է քննարկվի ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի համատեքստում, որտեղ նշված են խափանման միջոց կիրառելու այլ հիմքեր, այդ թվում նաև՝ մինչդատական վարույթում կամ դատարանում գործի քննությանը խոչընդոտելու հիմքը:

Մինչդեռ, ըստ Կառավարության՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 1-ին և 6-րդ մասերով նախատեսված կարգավորումները՝ գրավի կիրառման նախապայման դիտարկելով վարույթն իրականացնող մարմնի տրամադրության տակ մեղադրյալի գտնվելն ապահովելը և քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից թաքնվելու կամ առանց թույլտվության այլ տեղանք մեկնելու դեպքերում միայն գրավի գումարը պետության եկամուտ դարձնելու հնարավորությունը, հանգեցնում են դատարանների կողմից գրավի միջնորդության մերժման՝ այն պատճառաբանությամբ, որ գրավի կիրառումը՝ մեղադրյալի կողմից քրեական դատավարության մասնակիցների վրա անօրինական ազդեցություն գործադրելու ճանապարհով վարույթի պատշաճ ընթացքին խոչընդոտելու վտանգի չեզոքացման գործուն երաշխիք չի կարող հանդիսանալ, ինչը Կառավարության կարծիքով, չի ապահովում գրավի՝ որպես այլընտրանքային միակ խափանման միջոցի կիրառման իրավական նպատակը՝ ելնելով մեղադրյալի ազատության իրավունքի զրկման և սահմանափակման իրավական հիմքերի համապատասխանության տրամաբանությունից:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ Կառավարությունը գտնում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 1-ին և 6-րդ մասերով նախատեսված կարգավորումները խնդրահարույց են ՀՀ Սահմանադրության 27-րդ հոդվածով ամրագրված անձի ազատության հիմնարար իրավունքի երաշխավորման տեսանկյունից:

4. Հայաստանի Հանրապետության մարդու իրավունքների պաշտպանի դիրքորոշումները

ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանը նշում է. «... միջազգային դատական պրակտիկան և իրավաբանությունը փաստում են, որ.

1. Կալանքը՝ որպես խափանման միջոց, ենթադրաբար հանցանք կատարած անձի նկատմամբ կարող է կիրառվել միայն որպես բացառիկ և վերջին միջոց (last resort), երբ մնացած բոլոր խափանման միջոցները, այդ թվում՝ գրավը, չեն կարող ապահովել հետապնդվող նպատակների իրագործումը:

...

2. Գրավի՝ որպես այլընտրանքային խափանման միջոցի կիրառումը չի կարող պայմանավորված լինել նույնիսկ ենթադրաբար կատարված հանցանքի ծանրության աստիճանից, այսինքն ամեն կոնկրետ դեպքում դատարանը պետք է ունենա լայն հայեցողություն, որոշելով՝ թե արդյոք գրավը արդյունավետ միջոց է հետապնդվող նպատակներն իրագործելու նպատակով:

...

3. Միջազգային իրավաբանությամբ գրավը դիտարկվում է ոչ միայն որպես դատարանի առջև ներկայանալու և քննությունից չխուսափելու, այլ նաև արդարադատության իրականացմանը չմիջամտելու, այսինքն՝ քննությանը չխոչընդոտելու երաշխիք»:

Մինչդեռ, ըստ ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 1-ին մասի փաստակազմի վերլուծությունից պարզ է դառնում, որ օրենսդիրը որպես գրավի կիրառման միակ պայման է դիտարկում քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի տրամադրության տակ մեղադրյալի գտնվելն ապահովելը:

Մարդու իրավունքների պաշտպանի կարծիքով՝ բոլոր այն դեպքերում, երբ դատարանը եզրահանգի, որ գրավը կարող է լինել ենթադրաբար հանցանք կատարած անձի կողմից քրեական գործի վարույթը չխոչընդոտելու գործուն երաշխիք, այսինքն՝ գրավի կիրառմամբ կարելի է անձին զերծ պահել քննությանը խոչընդոտելուց, այնուամենայնիվ, կաշկանդված լինելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 1-ին մասի կարգավորմամբ, չի կարող կիրառել գրավ, և փաստորեն անձը պետք է մնա կալանքի տակ՝ ազատությունից կամայական զրկվածի կարգավիճակում:

Մարդու իրավունքների պաշտպանը գտնում է, որ անձի անձնական ազատության երաշխավորման միջազգային պրակտիկայի, սահմանադրաիրավական երաշխիքների և գործող օրենսդրական կարգավորումների համադրումից բխում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 1-ին մասն այնպիսի իրավամեկնա-

բանման և իրավակիրառման պայմաններում, որ գրավի ընտրությունը սահմանափակվում է միայն վարույթն իրականացնող մարմնին ներկայանալն ապահովելու նպատակով, կարող է վտանգել ՀՀ Սահմանադրության 27-րդ հոդվածով երաշխավորված անձի անձնական ազատության հիմնարար իրավունքը:

5. Հայաստանի Հանրապետության փաստաբանական պալատի դիրքորոշումները

ՀՀ փաստաբանական պալատը գտնում է, որ մի շարք իրավակարգավորումներից հետևում է, որ կասկածյալի կամ մեղադրյալի ոչ պատշաճ վարքագծի այնպիսի դրսևորումները կանխելը, ինչպիսիք են գործի քննությանը խոչընդոտելը կամ քրեական օրենսգրքով չթույլատրված արարք կատարելը, գրավի կիրառման նպատակների մեջ չեն մտնում և նույն գործողությունների կատարումը հիմք չէ գրավը պետության եկամուտ դարձնելու համար:

Ըստ ՀՀ փաստաբանական պալատի՝ այդպիսի օրենսդրական կարգավորումների պայմաններում, հաշվի առնելով այն, որ կալանքի փոխարեն գրավի կիրառումը չի ծառայի անձի պատշաճ վարքագծի ապահովման նպատակին, մասնավորապես, չի կանխի կասկածյալի կամ մեղադրյալի կողմից գործի քննությանը խոչընդոտելը կամ այլ հանցանք կատարելը, դատական պրակտիկայում ողջամտորեն անհրաժեշտություն է առաջանում կալանքը չփոխարինել դրա այլընտրանքային խափանման միջոց գրավով, քանի որ գրավը չի ծառայի այն նպատակին, ինչին ծառայում է կալանքը:

ՀՀ փաստաբանական պալատը գտնում է, որ նման պայմաններում վտանգվում է անձի ազատության իրավունքն այնքանով, որքանով գրավի՝ որպես կալանքի այլընտրանքային խափանման միջոցի գոյության պայմաններում դատարանները կխուսափեն գրավ կիրառելուց և առավել նպատակահարմար կգտնեն անձին զրկել ազատությունից՝ վերջինիս պատշաճ վարքագիծն ապահովելու համար:

Վերոգրյալի համատեքստում, ՀՀ փաստաբանական պալատը կարծում է, որ Օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 1-ին և 6-րդ մասերում գրավի կիրառման հիմքերի և նպատակի սահմանափակումը բացառապես վարույթն իրականացնող մարմնի տրամադրության տակ գտնվելն արդարացի չէ, հակասում է գրավի ինստիտուտի էությանն ու նշանակությանը, ինչպես նաև խախտում է անձի ազատության իրավունքը:

6. Գործի շրջանակներում պարզման ենթակա հանգամանքները.

Սույն գործով վիճարկվող դրույթների սահմանադրականությունը որոշելիս Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում պարզաբանել, արդյոք գրավը՝ միայն որպես կալանավորման այլընտրանքային խափանման միջոց նախատեսելը և դրա կիրառման օրենսդրական սահմանափակումը երաշխավորում են Սահմանադրության 27-րդ հոդվածում ամրագրված՝ անձի անձնական ազատության հիմնական իրավունքը և համապատասխանում են Սահմանադրության 78-րդ հոդվածով ամրագրված համաչափության սկզբունքին:

7. Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները.

7.1. Սահմանադրությունը, անձնական ազատության իրավունքն ամրագրելով որպես հիմնական իրավունք, նախ և առաջ նպատակ է հետապնդել կանխել այդ ազատությունից ցանկացած կամայական կամ այլ անհիմն զրկումը:

Սահմանադրությունը սահմանել է նաև այն իրավական երաշխիքները, որոնք կոչված են անձին պաշտպանել ազատությունից ոչ իրավաչափ զրկվելուց (Սահմանադրության 27-րդ հոդվածի 1-ին, 4-րդ, 5-րդ և 6-րդ մասեր):

Սահմանադրական դատարանը, բացահայտելով անձնական ազատության իրավունքի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը, մասնավորապես, նշել է, որ «...սահմանադիրը ... անձին ազատությունից զրկելու ձևերի ընտրությունը վերապահել է օրենսդրի հայեցողությանը՝ որևէ կերպ չկանխորոշելով, թե յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում կամ կոնկրետ նպատակին հասնելու համար ինչ դատավարական ընթացակարգային միջոցառումներ կարող են կիրառվել»: Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանն ընդգծել է, որ «... կալանավորումը, լինելով խափանման միջոցներից մեկը, ունի այլընտրանք և խափանման բոլոր միջոցների շարքից ընտրվում է այն ժամանակ, երբ խափանման միջոցների կիրառմամբ հետապնդվող նպատակներին հասնելուն առավելապես կարող է նպաստել խափանման միջոցի հենց այս տեսակը՝ հաշվի առնելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված բոլոր հանգամանքները» (ՍԴՈ–827):

Իսկ ՍԴՈ-1387 որոշման մեջ Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է. «Ելնելով քրեական վարույթի առանձնահատկություններից, օրենքով առաջադրված

կոնկրետ խնդիրներից՝ Օրենսգիրքը նախատեսել է իրավականիսչ մի շարք միջոցներ, որոնք կոչված են անհրաժեշտ պայմաններ ապահովելու վարույթն իրականացնող մարմնի (պաշտոնատար անձի) գործունեության՝ օրենքով նախանշված նպատակների իրագործման համար: Նման իրավականիսչ միջոց է **գրավի ինստիտուտը**, որը, միաժամանակ, քրեադատավարական գործընթացներում անձնական ազատության իրավունքի՝ օրենքով նախատեսված հիմքով, **գրկումը վերացնելու**, կալանավորման (ազատությունից զրկելու) **այլընտրանքային** իրավական միջոց է, երբ առկա են այդպիսի «գրկումը» վերացնելու բարենպաստ իրավապայմաններ»: Սահմանադրական դատարանը նույն որոշման մեջ նաև փաստել է. «Խափանման միջոցի, այդ թվում և՛ գրավի, կիրառման իրավական նպատակը հենց օրենքով սահմանված որոշակի պարտականության կատարումն ապահովելն է: Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասում ուղղակիորեն սահմանված է կալանավորման այլընտրանքային խափանման միջոցի՝ (այսինքն՝ նաև գրավի) կիրառման հիմքը, համաձայն որի՝ մեղադրյալի նկատմամբ այն կարող է կիրառվել միայն այնպիսի դեպքերում, երբ «...բավարար հիմքեր կան ենթադրելու, որ մեղադրյալը կարող է կատարել սույն հոդվածի առաջին մասով նախատեսված գործողությունները», այսինքն՝ թաքնվել քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից, խոչընդոտել գործի քննությանը, քրեական դատավարությանը մասնակցող անձանց վրա անօրինական ազդեցություն գործադրել, քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի կանչով առանց հարգելի պատճառների չներկայանալ և այլն»:

Սույն գործի շրջանակներում Օրենսգրքի վիճարկվող դրույթների սահմանադրաիրավական բովանդակությունը բացահայտելու և իր իրավական դիրքորոշումները զարգացնելու նպատակով Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ ոչ միայն գրավին, այլև դրա հետ համակարգային առումով փոխկապակցված՝ Օրենսգրքի 18-րդ գլխով նախատեսված խափանման մյուս միջոցներին վերաբերող իրավակարգավորումներին: Վերջիններիս համակարգային վերլուծության արդյունքում Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է.

1) Օրենսգիրքը գրավի՝ որպես խափանման միջոցի համար սահմանել է ընդհանրական կարգավորումներ, որոնք վերաբերում են նաև խափանման այլ միջոցներին: Այդպիսիք են՝

ա) խափանման միջոցների ընդհանուր հասկացությունը և կիրառման նպատակը (Օրենսգրքի 134-րդ հոդվածի 1-ին մաս).

բ) խափանման միջոց կիրառելու միասնական հիմքերը (Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 1-ին մաս).

գ) խափանման միջոց կիրառելիս հաշվի առնվող հանգամանքները կամ խափանման միջոցի կիրառման նույնական պայմանները (Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 3-րդ մաս).

դ) խափանման միջոցները չեն կարող կիրառվել մեկը մյուսի հետ կապակցված (Օրենսգրքի 134-րդ հոդվածի 4-րդ մաս).

2) Օրենսգրքում առկա են մի շարք հատուկ դրույթներ, որոնք գրավը տարբերակում են խափանման այլ միջոցներից: Մասնավորապես՝

ա) ի տարբերություն ազատությունից զրկելու հետ չկապված այլ խափանման միջոցների՝ միայն գրավն է կալանավորման այլընտրանքային խափանման միջոցը (Օրենսգրքի 134-րդ հոդվածի 4-րդ մաս).

բ) գրավը, ինչպես և կալանավորումը, կարող է կիրառվել միայն մեղադրյալի նկատմամբ (Օրենսգրքի 134-րդ հոդվածի 3-րդ մաս) և միայն դատարանի որոշմամբ (Օրենսգրքի 136-րդ հոդվածի 2-րդ մաս).

գ) գրավը կարող է կիրառվել միայն կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելուց հետո՝ ինչպես սկզբնական կալանքի կիրառման, այնպես էլ դրա ժամկետը երկարացնելու ժամանակ (Օրենսգրքի 134-րդ հոդվածի 4-րդ մաս, 137-րդ հոդվածի 4-րդ մաս և 139-րդ հոդվածի 2-րդ մաս).

դ) կալանավորման այլընտրանք լինելու ուժով՝ գրավի կիրառման համար անուղղակի ձևով նախատեսված են հատուկ նախապայմաններ (Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 3-րդ մաս), ուստի, ի տարբերություն ազատությունից զրկելու հետ չկապված այլ խափանման միջոցների, գրավը չի կարող կիրառվել մինչև մեկ տարի ազատազրկմամբ կամ ավելի մեղմ պատժվող հանցանքի կատարման մեջ մեղադրվող անձի նկատմամբ.

ե) գրավը որպես խափանման միջոց կարող է փոխարինվել կալանքով, եթե մեղադրյալը խախտել է իր վրա դրված պարտականությունները և նախատեսված սահմանափակումները (Օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 8-րդ մաս).

3) Օրենսգիրքը բովանդակում է նաև այլ դրույթներ, որոնք էապես տարբերվում են վերոնշյալ թե՛ ընդհանրական, և թե՛ հատուկ կարգավորումներից: Այսպես՝

ա) թեև գրավը կալանավորման այլընտրանքն է, դրա կիրառումը սահմանափակված է մեկ նպատակով, այն է՝ վարույթն իրականացնող մարմնի տրամադրության տակ մեղադրյալի գտնվելն ապահովելը (Օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 1-ին մաս).

բ) որպես գրավ ընդունված գույքը կարող է դարձվել պետության եկամուտ, եթե մեղադրյալը թաքնվել է քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից կամ առանց թույլտվության մեկնել է այլ տեղանք (Օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 6-րդ մաս), կամ վերադարձվում է գրավատուին, մասնավորապես, երբ չեն ապացուցվել վերոնշյալ խախտումները (Օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 7-րդ մաս).

գ) թեև չհեռանալու մասին ստորագրություն կիրառելն ըստ էության ունի նույն նպատակը, ինչ գրավը (Օրենսգրքի 144-րդ հոդվածի 1-ին մաս), այն զուտ կալանավորման այլընտրանքային խափանման միջոց չէ.

դ) ազատությունից զրկելու հետ չկապված այլ խափանման միջոցների (անձնական երաշխավորության, կազմակերպության երաշխավորության, հսկողության հանձնելու, հրամանատարության հսկողությանը հանձնելու) համար նախատեսված է կիրառման ավելի լայն նպատակ՝ երաշխավորել կամ ապահովել կասկածյալի կամ մեղադրյալի պատշաճ վարքագիծը, քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի կանչով նրա ներկայանալը և այլ դատավարական պարտականություններ կատարելը (Օրենսգրքի 145-րդ հոդվածի 1-ին մաս, 146-րդ հոդվածի 1-ին մաս, 148-րդ հոդվածի 1-ին մաս, 149-րդ հոդվածի 1-ին մաս), սակայն դրանք կալանավորման այլընտրանք չեն համարվում.

ե) թեև գրավը կալանավորման այլընտրանք է, սակայն, ի տարբերություն կալանավորման, մինչդեռատական վարույթում այն կարող է փոփոխվել և վերացվել ոչ միայն դատախազի, այլև՝ նրա համաձայնությամբ՝ քննիչի կողմից (Օրենսգրքի 151-րդ հոդվածի 3-րդ մաս):

7.2. Օրենսգրքի 134-րդ հոդվածի 1-ին մասի բովանդակությունից հետևում է, որ դրա 2-րդ մասով սահմանված բոլոր խափանման միջոցների, այդ թվում՝ կալանավորման կիրառումը հետապնդում է նույն նպատակը՝ քրեական վարույթի ընթացքում կանխել կասկածյալի կամ մեղադրյալի ոչ պատշաճ վարքագիծը և ապահովել դատավճռի կատարումը:

Կասկածյալի կամ մեղադրյալի ոչ պատշաճ վարքագծի հնարավոր դրսևորումները սպառիչ թվարկված են Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 1-ին մասում: Դրանք են՝

1) քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից թաքնվելը.

2) մինչդատական վարույթում կամ դատարանում գործի քննությանը խոչընդոտելը՝ քրեական դատավարությանը մասնակցող անձանց վրա անօրինական ազդեցություն գործադրելու, գործի համար նշանակություն ունեցող նյութերը թաքցնելու կամ կեղծելու, քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի կանչով առանց հարգելի պատճառների չներկայանալու կամ այլ ճանապարհով.

3) քրեական օրենքով չթույլատրված արարք կատարելը.

4) քրեական պատասխանատվությունից և նշանակված պատիժը կրելուց խուսափելը.

5) դատարանի դատավճռի կատարմանը խոչընդոտելը:

Վերոգրյալից հետևում է, որ որոշակի հանգամանքների համակցության պարագայում ազատությունից զրկելու հետ չկապված վեց խափանման միջոցներից յուրաքանչյուրի կիրառումն սկզբունքորեն կարող է ապահովել այն նույն ցանկալի արդյունքը, ինչ ազատությունից զրկելուն հանգեցնող միակ խափանման միջոցը՝ կալանավորումը: **Հետևաբար, քրեական վարույթն իրականացնող մարմինը պետք է իրական հնարավորություն ունենա ոչ միայն հիմնավորված ենթադրության մակարդակով գնահատել կասկածյալի կամ մեղադրյալի հնարավոր ոչ պատշաճ վարքագծի այս կամ այն դրսևորման հավանականությունը, այլև անկաշկանդ կիրառել հենց այն խափանման միջոցը, որը, իր համոզմամբ, պիտանի և անհրաժեշտ է նախանշված նպատակին հասնելու համար և կարող է արդյունավետ կերպով չեզոքացնել ենթադրյալ ոչ պատշաճ վարքագծի բացասական հետևանքները:**

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ բավարար հիմքերի առկայության դեպքում Օրենսգրքի վերաբերելի կարգավորումները թույլ են տալիս կալանավորումը կիրառել մեղադրյալի ոչ պատշաճ վարքագծի օրենքով նախատեսված ցանկացած դրսևորում կանխելու կամ խափանելու համար: Այդուհանդերձ, կալանավորման այլընտրանք գրավը, Օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 1-ին մասում առկա կարգավորման ուժով, ենթակա է կիրառման անձի պատշաճ վարքագծի միայն մեկ դրսևորումը, այն է՝ քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի տրամադրության տակ մեղադրյալի

գտնվելն ապահովելու նպատակով: **Դրանից հետևում է, որ օրենսդիրը՝ մեղադրյալի հնարավոր ոչ պատշաճ վարքագծի օրենքով նախատեսված այլ դրսևորումները կանխելու կամ խափանելու համար, գրավը պիտանի և անհրաժեշտ միջոց չի համարում և իրավական այդպիսի արգելքն ինքնին հանգեցնում է իրավասու մարմնի կողմից գրավի կիրառման հարցը չքննարկելուն կամ այդպիսի միջնորդությունը մերժելուն:**

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն իր որոշումներում գրավը դիտարկել է որպես ինքնուրույն խափանման միջոց (Aleksandr Makarov v. Russia, no. 15217/07 Judgment 12.03.2009 §138)՝ նշելով, որ այն կարող է կիրառվել միայն եթե գերակշռում են կալանքի կիրառման համար անհրաժեշտ հիմքերը (Musuc v. Moldova, no 42440/06, Judgment 06.11.2007, § 42), այլ ոչ թե կալանավորման որոշման դեպքում: ՄԻԵԴ-ը նաև շեշտել է, որ օրենքի ուժով գրավի ավտոմատ մերժումն առանց որևէ դատական վերահսկողության, անհամատեղելի է Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ մասի երաշխիքների հետ (Piruzyan v. Armenia, no. 33376/07, 26 June 2012, §105, S.B.C. v. the United Kingdom, no. 39360/98, 19 June 2001, §§ 23-24):

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ սահմանադրի կողմից հետապնդվող իրավաչափ նպատակին այլ, ավելի մեղմ միջոցներով հասնելու հնարավորությունը պետք է օրենսդրորեն երաշխավորված լինի: Մինչդեռ, վիճարկվող օրենսդրական կարգավորման պայմաններում կալանավորված անձը զրկվում է որոշակի երաշխիքի տրամադրման դիմաց ազատ արձակվելու հիմնական իրավունքի իրականացումից: Ավելին, անձին չի տրամադրվում նաև հնարավորություն՝ խափանման այլ, ավելի մեղմ միջոցի կիրառման շնորհիվ ի սկզբանե խուսափել ազատագրկումից, քանի որ կալանավորումը մեղադրյալի նկատմամբ կարող է ընտրվել միայն այն դեպքում, երբ խափանման մյուս միջոցները չեն կարող ապահովել կամ երաշխավորել մեղադրյալի պատշաճ վարքագիծը և հանրային շահերի համարժեք պաշտպանությունը:

7.3. Սահմանադրական դատարանը կարևորում է նաև այն հանգամանքը, որ գրավի՝ որպես խափանման միջոցի կիրառման պայմանները խախտելու դեպքում կարող են վրա հասնել որոշակի անբարենպաստ հետևանքներ: Մասնավորապես,

որպես գրավ ընդունված գույքը կարող է դարձվել պետության եկամուտ, և գրավը կարող է փոխարինվել ավելի խիստ խափանման միջոցով՝ կալանքով: Եթե առաջին հետևանքը կիրառելի է նաև անձնական երաշխավորության և կազմակերպության երաշխավորության դեպքում (Օրենսգրքի 147-րդ հոդվածի 3-րդ մաս), ապա երկրորդի առումով օրենսդիրը որևէ այլ խափանման միջոցի պայմանի խախտման հետ կապված նման ուղղակի սանկցիա չի նախատեսել, այլ սահմանափակվել է միայն «անհրաժեշտության դեպքում քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից խափանման միջոցը կարող է փոխվել» ընդհանրական ձևակերպմամբ (Օրենսգրքի 151-րդ հոդվածի 1-ին մաս):

Այդուհանդերձ, հատկանշական է, որ որպես գրավ ընդունված գույքը կարող է դարձվել պետության եկամուտ և գրավը կարող է փոխարինվել կալանքով միայն այն դեպքում, երբ մեղադրյալը թաքնվել է քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից կամ առանց թույլտվության մեկնել է այլ տեղանք: Այսինքն՝ եթե նույնիսկ գրավը կիրառվի մեղադրյալի հնարավոր ոչ պատշաճ վարքագծի այլ դրսևորումները կանխելու կամ խափանելու համար, ապա այլ պարտականություններ չկատարելու կամ այլ սահմանափակումներ խախտելու դեպքում Օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 6-րդ և 8-րդ մասերով նախատեսված անբարենպաստ հետևանքները վրա հասնել չեն կարող: **Հետևաբար, հիշյալ դեպքերում այդ սանկցիաները չունեն զսպող ազդեցություն և ի գորու չեն մեղադրյալին հետ պահել ոչ պատշաճ վարքագիծ դրսևորելուց: Մինչդեռ յուրաքանչյուր խափանման միջոցի, այդ թվում՝ գրավի կիրառման նպատակը կասկածյալի կամ մեղադրյալի՝ Օրենսգրքով նախատեսված ոչ պատշաճ վարքագծի ցանկացած դրսևորում կանխելն է, իսկ այդ արդյունքին չհասնելու դեպքում՝ նրա նկատմամբ դատավարական ավելի խիստ սահմանափակումների գործադրումը:**

Այսպիսով, Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 1-ին մասը, որով գրավի կիրառումը թույլատրելի է համարվում միայն քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի տրամադրության տակ մեղադրյալի գտնվելն ապահովելու նպատակով, ինչպես նաև Օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 6-րդ մասը, որը գրավը պետության եկամուտ դարձնելը հնարավոր է համարում միայն քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից մեղադրյալի թաքնվելու կամ առանց թույլտվության

այլ տեղանք մեկնելու համար, խնդրահարույց են Սահմանադրության 27 և 78-րդ հոդվածների տեսանկյունից:

7.4. Սույն սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում նաև անդրադառնալ Օրենսգրքում առկա «այլընտրանքային խափանման միջոց» հասկացությանը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ «այլընտրանքային խափանման միջոց» ձևակերպումն Օրենսգրքում օգտագործված է միայն գրավի համար և միայն Օրենսգրքի 134-րդ հոդվածի 4-րդ մասում: Ավելին՝ Օրենսգրքում առկա որևէ այլ կարգավորման մեջ «այլընտրանք» կամ «այլընտրանքային» եզրույթը չի գործածվում: Ի վերջո, Օրենսգրքում առկա չէ որևէ այլ դրույթ, որն ուղղակի կամ անուղղակի հնարավորություն կտար ոչ միայն հստակ հետևություններ անել միայն գրավը որպես կալանավորման այլընտրանք դիտարկելու օրենսդրի նպատակի վերաբերյալ, այլև՝ «այլընտրանք» հասկացության էության մասին ընդհանրապես:

Այդուհանդերձ, Օրենսգրքի մի շարք դրույթների համադրումից և վերլուծությունից հետևում է, որ գրավը կալանավորման այլընտրանքային խափանման միջոց է, քանի որ.

ա) կիրառվում է միայն այն դեպքում, երբ դատարանն արդեն կայացրել է մեղադրյալին կալանավորելու մասին որոշում (134-րդ հոդվածի 4-րդ մաս).

բ) կալանավորման մասին որոշում կայացնելու հետ միաժամանակ դատարանը լուծում է մեղադրյալին գրավով կալանքից ազատելու հնարավորության հարցը և, ճանաչելով նման ազատման հնարավորությունը, նշանակում է գրավի գումարը, իսկ պաշտպանության կողմի միջնորդությամբ հետագայում կարող է վերանայել գրավի անթույլատրելիության կամ գրավի գումարի մասին որոշումը (137-րդ հոդվածի 4-րդ մաս).

գ) կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու հարցը որոշելիս դատարանն իրավունք ունի ճանաչել մեղադրյալին գրավով ազատելու հնարավորությունը և նշանակել գրավի գումարը (139-րդ հոդվածի 2-րդ մաս):

Այսինքն՝ Օրենսդիրը գրավը դիտարկել է որպես կալանավորման «այլընտրանք» այն պատճառով, որ դրա ընտրության հնարավորությունը կարող է քննարկվել միայն կալանավորման կամ դրա ժամկետը երկարացնելու հարցը լուծելու ընթացքում և

կիրառելի է բացառապես կալանավորումը որպես խափանման միջոց դատական ակտով ընտրելուց հետո:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վերոնշյալ իրավակարգավորումների լույսի ներքո գրավը ոչ թե կալանավորման այլընտրանքն է, այլ բնութագրվում է որպես ոչ ինքնուրույն, կալանավորումից կախյալ խափանման միջոց, որի ոչ միայն կիրառումը, այլև նույնիսկ քննարկումը հնարավոր են միայն համապատասխան դատական ակտի կայացման դեպքում:

Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ Օրենսգրքով նախատեսված խափանման միջոցների աստիճանակարգությունում կալանավորումն ամենախիստն է և միակը, որն անձին զրկում է անձնական ազատությունից: Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանը վերահաստատում է իր դիրքորոշումն առ այն, որ կալանավորումը՝ որպես խափանման միջոցներից մեկը, անձի նկատմամբ կարող է ընտրվել միայն այն ժամանակ, երբ այլ խափանման միջոցները թույլ չեն տալիս հասնել հետապնդվող իրավաչափ նպատակներին: **Ուստի կալանավորումը՝ որպես քրեադատավարական հարկադրանքի վերջին՝ բացառիկ միջոց (ultima ratio), միշտ և պարտադիր կերպով պետք է այլընտրանք ունենա: Քրեադատավարական օրենքում ամրագրվելիք այդ այլընտրանքը պետք է քրեական վարույթն իրականացնող մարմնին փաստացի հնարավորություն ընձեռի և իրավաբանական պարտականություն դնի նրա վրա՝ ի սկզբանե ընտրություն կատարել տարբեր խափանման միջոցների միջև՝ իրավաչափ նպատակին հասնելու համար ընտրելով առավել պիտանի միջոցը: Միևնույն ժամանակ այն պետք է նաև պարտադիր կարգով լինի անձի հիմնական իրավունքները և ազատություններն առավել նվազ սահմանափակողը, այսինքն՝ անհրաժեշտ միջոցը: Ուստի, Սահմանադրության տեսանկյունից անթույլատրելի է խափանման միջոցներից մեկի կիրառման հարցը քննարկել արդեն իսկ դրանցից մյուսին, ընդամին՝ ամենախիստ միջոցին նախապատվություն տալուց հետո:**

Այսպիսով, հաշվի առնելով անձի անձնական ազատության իրավունքին կալանավորման առավել ինտենսիվ միջամտող բնույթը, վարույթն իրականացնող մարմինը յուրաքանչյուր դեպքում այն ընտրելուց առաջ պարտավոր է պատշաճ իրավական ընթացակարգի շրջանակներում հիմնավորված կերպով բացառել մնացած բոլոր, ավելի մեղմ խափանման միջոցների ընտրության հնարավորությունը: Մինչդեռ,

Օրենսգրքով նախատեսված «այլընտրանքի» պայմաններում դատարանը որոշակի հիմքերով սկզբում կիրառում է առավել խիստ խափանման միջոցը, իսկ կարճ ժամանակ անց իր կողմից հաստատված փաստերի և ընդունված հիմնավորումների առկայությամբ այն իրավասու է փոխարինել ավելի մեղմով:

Անձի անձնական ազատության իրավունքի սահմանադրաիրավական բովանդակությունից հետևում է, որ օրենքով նախատեսված ցանկացած խափանման միջոց, որը կապված չէ անձին ազատությունից զրկելու հետ, պետք է դիտարկվի որպես այլընտրանք կալանավորմանը: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ «այլընտրանք» հասկացության սահմանադրաիրավական ընկալումն իրավասու մարմնին պետք է ոչ միայն այս կամ այն խափանման միջոցն անմիջական ընտրելու հնարավորություն վերապահի, այլև կանխորոշի անձի անձնական ազատությանը միջամտող առավել ինտենսիվ, ամենախիստ խափանման միջոց հանդիսացող կալանավորման՝ որպես դատավարական ծայրահեղ միջոցի կիրառումը միայն այն դեպքում, երբ սպառվել են անձի պատշաճ վարքագիծը քրեադատավարական ներգործության այլ միջոցներով ապահովելու բոլոր հնարավորությունները:

Այսպիսով, Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ գրավի՝ որպես կալանավորման այլընտրանքի վերաբերյալ Օրենսգրքի կարգավորումները, մասնավորապես, գրավը միայն որպես կալանավորման միակ այլընտրանք սահմանելը հակասում են Սահմանադրության 27 և 78-րդ հոդվածներին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 169-րդ հոդվածի 4-րդ մասով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63, 64 և 71-րդ հոդվածներով՝ Սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 1-ին մասը՝ այնքանով, որքանով որ գրավի կիրառումը թույլատրելի է համարում միայն քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի տրամադրության տակ մեղադրյալի գտնվելն ապահովելու նպատակով՝ բացառելով նույն Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածով սահմանված մյուս դեպքերը, ճանաչել Սահմանադրության 27 և 78-րդ հոդվածներին հակասող և անվավեր:

2. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 6-րդ մասը՝ այնքանով, որքանով որ գրավը պետության եկամուտ դարձնելը հնարավոր է համարում միայն քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից մեղադրյալի թաքնվելու կամ առանց թույլտվության այլ տեղանք մեկնելու համար, ճանաչել Սահմանադրության 27 և 78-րդ հոդվածներին հակասող և անվավեր:

3. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 143-րդ հոդվածի 1-ին մասի հետ համակարգային առումով փոխկապակցված՝ նույն Օրենսգրքի 134-րդ հոդվածի 4-րդ մասը, 137-րդ հոդվածի 4-րդ մասը և 139-րդ հոդվածի 2-րդ մասը՝ այնքանով, որքանով որ գրավը սահմանում են որպես կալանավորման այլընտրանք՝ կալանավորումից կախյալ խափանման միջոց, ճանաչել Սահմանադրության 27 և 78-րդ հոդվածներին հակասող:

4. Հիմք ընդունելով Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 3-րդ մասը, «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 68-րդ հոդվածի 9-րդ մասի 4-րդ կետը և 19-րդ մասը, ինչպես նաև հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ սույն որոշման հրապարակման պահին Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 134-րդ հոդվածի 4-րդ մասը, 137-րդ հոդվածի 4-րդ մասը և 139-րդ հոդվածի 2-րդ մասը Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչելն անխուսափելիորեն կառաջացնի այնպիսի ծանր հետևանքներ պետության կամ հանրության համար, որոնք կխաթարեն այդ պահին վիճարկվող դրույթների վերացմամբ հաստատվելիք իրավական անվտանգությունը, այն է՝ կառաջանա իրավակարգավորման այնպիսի բաց, որը խոչընդոտ կդառնա խափանման այլ միջոցները՝ որպես կալանավորման այլընտրանք, ինչպես նաև գրավը՝ որպես ինքնուրույն խափանման միջոց կիրառելու համար, սույն որոշմամբ Սահմանադրությանը հակասող ճանաչված վերոնշյալ դրույթների ուժը կորցնելու վերջնաժամկետ սահմանել 2020 թվականի ապրիլի 15-ը՝ հնարավորություն տալով Ազգային ժողովին Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի վերաբերելի իրավակարգավորումները համապատասխանեցնելու սույն որոշման պահանջներին:

5. Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Ա. ԳՅՈՒԼՈՒՄՅԱՆ

15 հոկտեմբերի 2019 թվականի
ՍԴՈ-1480